

Grzegorz Rylski

Sprawozdanie z konferencji "Czytanie liryki po Zgorzelskim" IV Colloquia Romantyczne

Colloquia Litteraria 1/2/2/3, 171-174

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GRZEGORZ RYLSKI

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI
CZYTANIE LIRYKI PO ZGORZELSKIM
IV COLLOQUIA ROMANTYCZNE**

Corocznej tradycji stało się zadość. 14 grudnia, już po raz czwarty, pod mianem Colloquiów romantycznych odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa, której patronował Wydział Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Tematem konferencji uczyniono osobę i dzieło jednego z najznamienitszych mickiewiczologów minionego wieku – Czesława Zgorzelskiego. Intencją organizatorów było poczynienie próby podsumowania jego dokonań naukowych, a przede wszystkim refleksja nad możliwością twórczego wykorzystania i kontynuacji badań autora *Liryki w pełni romantycznej*. Inicjatywa tym cenniejsza, że w mijającym roku upłynęło 10 lat od chwili Jego śmierci.

Obrady zapoczątkował Michał Głowiński (IBL PAN) referatem *Czesław Zgorzelski: między formalizmem a tradycją romantyczną*. Rys biograficzny oraz omówienie kolejnych etapów dorobku twórczego profesora KUL-u referujący skonkludował twierdzeniem, że cechami charakterystycznymi stylu naukowego Zgorzelskiego były: sztuka koncentracji na analizowanym utworze, a także umiejętność ograniczania swoich badawczych zainteresowań. Zgorzelski łączył w tych poczynaniach historycznoliterackich dwie tradycje: rosyjski formalizm oraz romantyczną koncepcję poezji. Jednocześnie w swoich pracach był bardzo nowatorski. Zdecydowanie odrzucał metodologię marksistowską, jak też pozytywistyczny psychologizm.

Następnie wystąpiła Zofia Stefanowska (IBL PAN). Przedstawiła słuchającym Zgorzelskiego jako edytora Mickiewicza. Referat był o tyle szczególnie, że oboje uczeni przez wiele lat utrzymywali osobisty kontakt podczas prac nad kolejnymi mickiewiczowskimi edycjami. Uczestnicy mieli okazję usłyszeć o początkach doświadczeń edy-

torskich redaktora *Wyboru poezyj Mickiewicza*. Autorka podkreślała cechy Zgorzelskiego – edytora: autokrytycyzm i rzetelność. Wspomniano także, że Zgorzelski spośród dwóch posłowi lirycznych do *Pana Tadeusza* dużo bardziej cenił *Epilog* niż wiersz *Do przyjaciół Moskali*. Tak skrupulatny filolog nie odczuwał potrzeby uporządkowania tekstu *Epilogu*, podobał mu się bowiem jego brulionowy, spontaniczny charakter. Można dopowiedzieć: szanował wolę autora, oddawał substancji tekstu należne jej pierwszeństwo.

Sztukę interpretacji Czesława Zgorzelskiego w kontekście jego czasów i w perspektywie dzisiejszej przybliżyła Teresa Kostkiewiczowa (IBL PAN, UKSW). Uczoną zajmowały przede wszystkim kwestie postępowania metodologicznego badacza liryki Mickiewicza i Słowackiego. Znajomość różnych metodologii uczynił on podstawą swych refleksji historycznoliterackich. Hermeneutyka, praski strukturalizm, rosyjski formalizm, a także prace Romana Ingardena były punktem wyjścia i odniesienia dla refleksji nad poezją romantyczną. Swoje analizy starannie dokumentował, czynił sprawdzalnymi. Umożliwiała to doskonała znajomość poetyki. Dociekając sensów kolejnych utworów, osadzał je w kontekście historycznym. Zgorzelski, interpretując, starał się ukazać istotne momenty w twórczości danego autora oraz nakreślić kierunek jego przemian.

S. Wiesława Tomaszewska (UKSW) podjęła temat *Analizy wersyfikacyjnej w refleksji badawczej Czesława Zgorzelskiego*. Okazało się, że była to „umiłowana dziedzina”, którą autor *O sztuce poetyckiej Mickiewicza* darzył „wdzięczną fascynacją”. W jego dorobku twórczym przejawiało się to poprzez teoretyczną refleksję, analityczne wypowiedzi oraz marginalia wersyfikacyjne. Teoretycznoliterackie wypowiedzi stanowiły recenzja książki Stanisława Furmanika oraz artykuł *O sylabotoniźmie*. W analizie wersyfikacyjnej szukał badacz napięcia pomiędzy tym, co indywidualne, właściwe danemu autorowi, a prawidłami poetyki oraz tradycją literacką.

Tomasz Chachulski (UKSW, IBL PAN) w referacie *Czesław Zgorzelski – „Wśród gwiazd...”* wskazywał na kierunki oświeceniowych zainteresowań absolwenta Uniwersytetu Wileńskiego. Edytor Mickiewicza szczególnie upodobał sobie Adama Naruszewicza, choć wskazywał także na doniosłość poezji Karpińskiego, Kniaźnina, Krasickiego, jak również Konstancji Benisławskiej. Zebrani wysłuchali fragmentu skryptu wykładów z oświecenia wygłaszanych przez Zgorzelskiego w roku akademickim 1968-1969.

Jerzy Borowczyk (UAM) przedstawił referat *Poetyckie dokumenty Mickiewicza (1824-1829). Podmiot, melancholia, biografia*. Punktem wyjścia rozważań było zainteresowanie Zgorzelskiego emigracyjnymi, a konkretniej zesłańczymi lirykami „poety przemian”. Podczas odczytu twórczość pisarska została określona „najczulszym sejsmografem” kolejnych etapów twórczych przeobrażeń, które przejawiały się także w „zesłańczym diariuszu Mickiewicza”, czyli w wierszach sztambuchowych tamtego okresu napisanych przez późniejszego autora II części *Dziadów*. Narracje biograficzno-filologiczne do owych liryków, poczynione przez autora *Sztuki poetyckiej...* przy okazji ich kolejnych edycji wydawniczych stały się dla Jerzego Borowczyka inspiracją dla jego własnych analiz m.in. wierszy: *Podróźni, Wschód i północ* i innych.

Dialog jednostronny wprowadzie [...] – broń mnie przed sobą samym... w lekturze Czesława Zgorzelskiego i po niej – tak brzmiał tytuł wystąpienia Małgorzaty Łukaszuk-Piekary (KUL, UKSW). Obfitowało ono w liczne nawiązania zarówno historycznoliterackie, jak i *stricte* poetyckie. Lektura Zgorzelskiego została skonfrontowana z głosami innych mickiewiczologów, a sam tekst utworu zestawiony z wierszami twórców współczesnych. Szczególnie ważny był wątek zależności tytułowego liryku z III częścią *Dziadów*, w szczególności z *Wielką Improwizacją*. Szkoda, iż względy organizacyjne zaważyły na tym, iż referentka musiała skrócić swój odczyt.

Pierwszą część sympozjum zakończyło wystąpienie Andrzeja Paluchowskiego. Bliski współpracownik profesora Zgorzelskiego skomentował referaty, dokonując jednocześnie swoistego bilansu wysłuchanych tekstów. Przekazał także audytorium wiadomość o licznej korespondencji Czesława Zgorzelskiego i Zofii Stefanowskiej, która czeka na swego wydawcę.

Drugą część konferencji zapoczątkował referat Marii Prussak (IBL PAN, UKSW) *Wyraży jak kraty więzienia? – ciąg dalszy komentarza Czesława Zgorzelskiego do wiersza „Poezyjo, gdzie cudny pędzel twojej ręki....* Po przedstawieniu hipotez i prac edytorskich Zgorzelskiego dotyczących tytułowego sonetu badaczka przystąpiła, z właściwą sobie przenikliwością, do autorskiej analizy wiersza i okoliczności jego postania, będącej swoistym dialogiem z ustaleniami poczynionymi przez Zgorzelskiego.

Następnie słuchający mogli zapoznać się z obserwacjami na temat liryčnosti *Pana Tadeusza*, które przedstawiła Ewa Szczegłacka

(UKSW). Inspiracją były prace Zgorzelskiego poświęcone rodzime-mu eposowi, a rozważania badaczki zostały (zbyt) skromnie nazwane ich suplementem. Zasadniczym pytaniem, na które próbowała ona (za Zgorzelskim) odpowiedzieć, była kwestia funkcji liryczności, przenikającej epicki żywioł narodowego dzieła. Zgromadzeni wysłuchali licznych fragmentów poematu, których analiza zakończyła się konstatacją uznającą w liryczności odniesienie do sfery nadprzyrodzonej, funkcjonującej w świecie przedstawionym mickiewiczowskiej epepei.

Tekstem sumującym całość konferencyjnych wystąpień był referat Bernadetty Kuczery-Chachulskiej (UKSW, IBL PAN) *Czytanie Mickiewicza po Zgorzelskim*. Ukazywał on KUL-owskiego mickiewiczologa jako wzór historyka literatury. Zajmowała go bowiem przede wszystkim sama twórczość: poezja. „Całościowo doskonały warsztat” badawczy osiągnął poprzez liczne studia teoretyczne i historycznoliterackie, umiejętnie adoptując dla swych analiz najbardziej wartościowe dokonania poprzedników. Jego pięć najważniejszych cech jako badacza literatury to: wysoka świadomość teoretyczna, umiejętność syntetyzowania wiedzy o Mickiewiczu, położenie akcentu na analizę „mikroprzestrzeni” tekstowej, przy jednoczesnym oglądzie całego utworu, wreszcie napięcie pomiędzy czytelnickým zaangażowaniem a badawczym dystansem wobec tekstu poetyckiego. Uczona skonstatowała, że czytanie Mickiewicza po Zgorzelskim najpełniej kontynuują (kontynuowali) jego uczniowie: Ireneusz Opacki i Marian Maciejewski. Zakończyła zaś stwierdzeniem, że dla mickiewiczologii dokonania Czesława Zgorzelskiego stanowią istotną cezurę i tylko żal, że wykazał on tyle powściągliwości wobec III części *Dziadów*.

W dyskusji najistotniejszy głos stanowiło wystąpienie profesora Zdzisława Łapińskiego. Wskazał on na fascynację liryką, przede wszystkim zaś na cechy osobowości Zgorzelskiego, który poza wszystkim był wybitnym wykładowcą i wychowawcą.

Faktycznym zakończeniem sympozjum był komunikat Teresy Winek (UKSW, IBL PAN) *Księgozbiór uczonego – księgozbiór humanisty* (o zbiorach bibliotecznych Czesława Zgorzelskiego – aktualnej własności UKSW) oraz projekcja filmu o profesorze Zgorzelskim opatrzona komentarzem jego ostatniego asystenta – Romana Doktora (KUL).